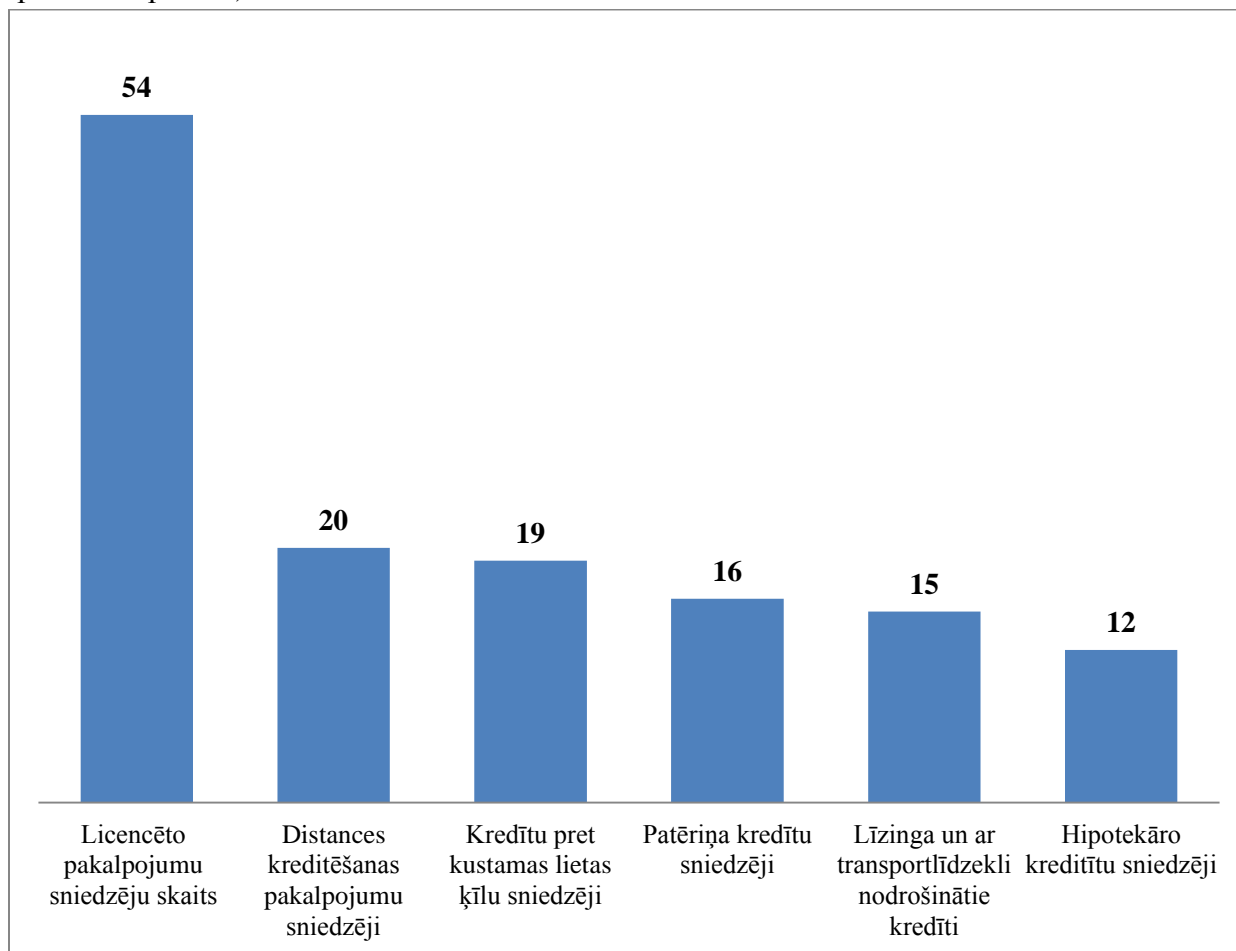

Pārskats par nebanku patērētāju kreditēšanas sektoru

(01.01.2013. - 30.06.2013.)

Vispārēja informācija

2013.gada oktobrī Latvijas Republikā darbojās 54 licencēti nebanku patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji, kuri nodarbojas ar dažāda veida kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu. No tiem 20 sabiedrības sniedz distances kreditēšanas pakalpojumus (saukti par „ātrajiem kredītiem”), 19 sabiedrības izsniedz kredītus pret kustamas lietas ķīlu (lombarda kredīti), 16 sabiedrības sniedz patēriņa kredīta pakalpojumus (kredīti preču un pakalpojumu iegādei, nomaksas kreditēšanas līgumi u.c. veida kredīti), 15 sabiedrības sniedz līzinga un ar transportlīdzekļa nodrošinājumu saistītus kreditēšanas pakalpojumus (t.sk. operatīvā līzinga un ar transportlīdzekļa komercķīlu nodrošinātus kredītus), kā arī 12 sabiedrības izsniedz hipotekāros kredītus (kredīti nekustamā īpašuma iegādei vai kredīti, kuru atmaksa nodrošināta ar nekustamā īpašuma hipotēku).

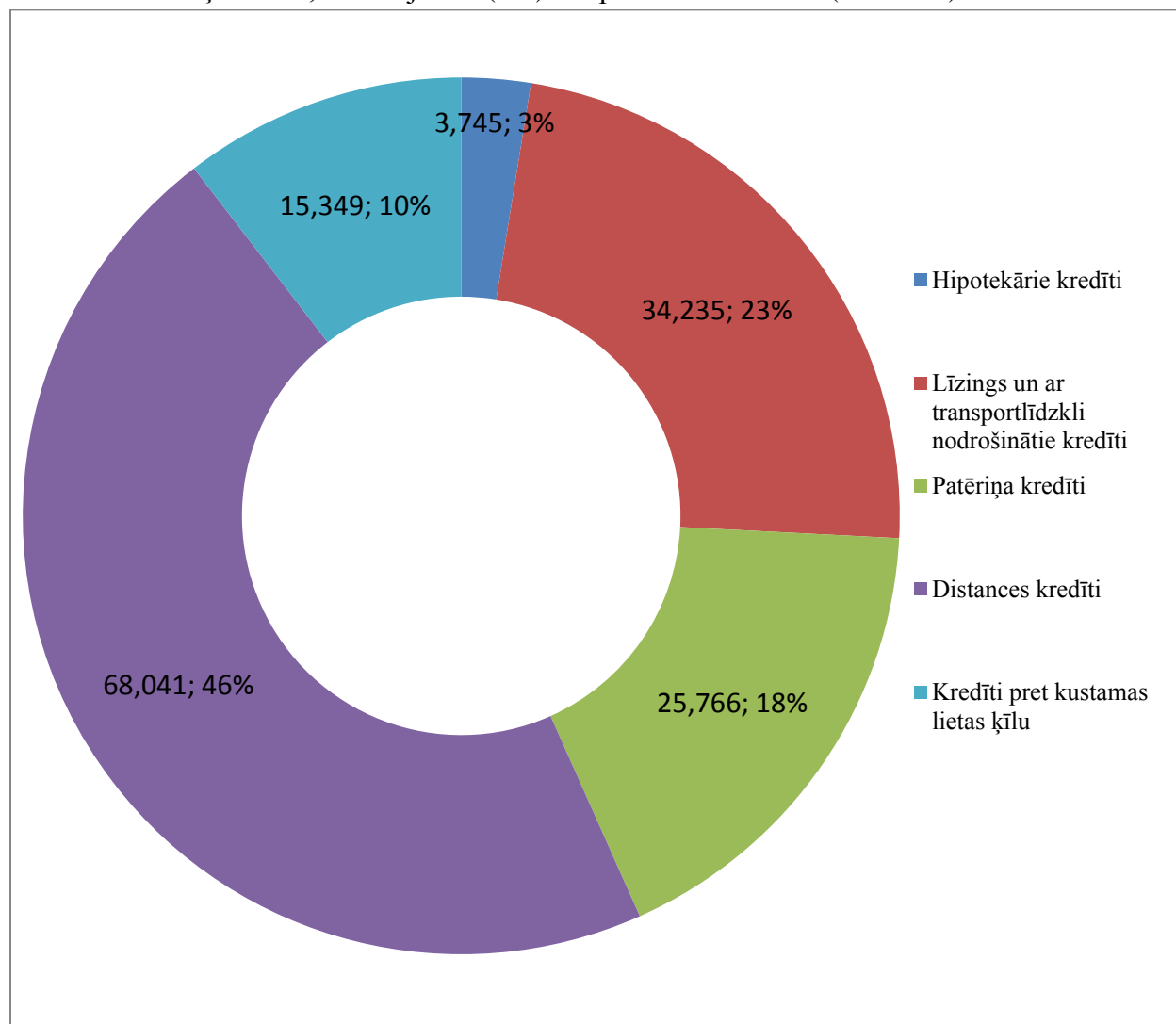
1.att. Nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus dalībnieku skaits

2013.gadā līdz oktobrim ir izsniegtas 2 jaunas licences nebanku patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai (SIA „HAVER INVEST” un SIA „LATVIJAS HIPOTĒKA”).

Savukārt SIA „Hipolīzings”, lai gan 2012.gadā pārreģistrēja iepriekš saņemto licenci, 2013.gadā nav izsniegusi jaunus kredītus patērētājiem un nav pārreģistrējusi licenci turpmākai kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai pēc 2013.gada 1.novembra. Aktuālā informācija par licencētajiem tirgus dalībniekiem, to sniegto kreditēšanas pakalpojumu veidiem un licences darbības termiņu ir pieejama Patērētāju tiesību aizsardzības centra (turpmāk – PTAC) mājaslapā (<http://www.ptac.gov.lv/page/535>).

Izsniegto kredītu apjoms 2013.gada 1.pusgadā

Nebanku sektora kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji 2013.gada 1. pusgadā patērētājiem no jauna izsniedza kredītus 147,136 milj. latu apmērā, t.sk., 68,041 milj. latu (46%) – distances kreditēšanā, 34,235 milj. latu (23%) – līzings un ar transportlīdzekļa nodrošinājumu saistītus kredītus, 25,766 milj. latu (18%) – patēriņa kredītus, 15,349 milj. latu (10%) – kredītus pret kustamas lietas ķīlu un 3,745 milj. latu (3%) – hipotekāros kredītus (sk. 2. att.).

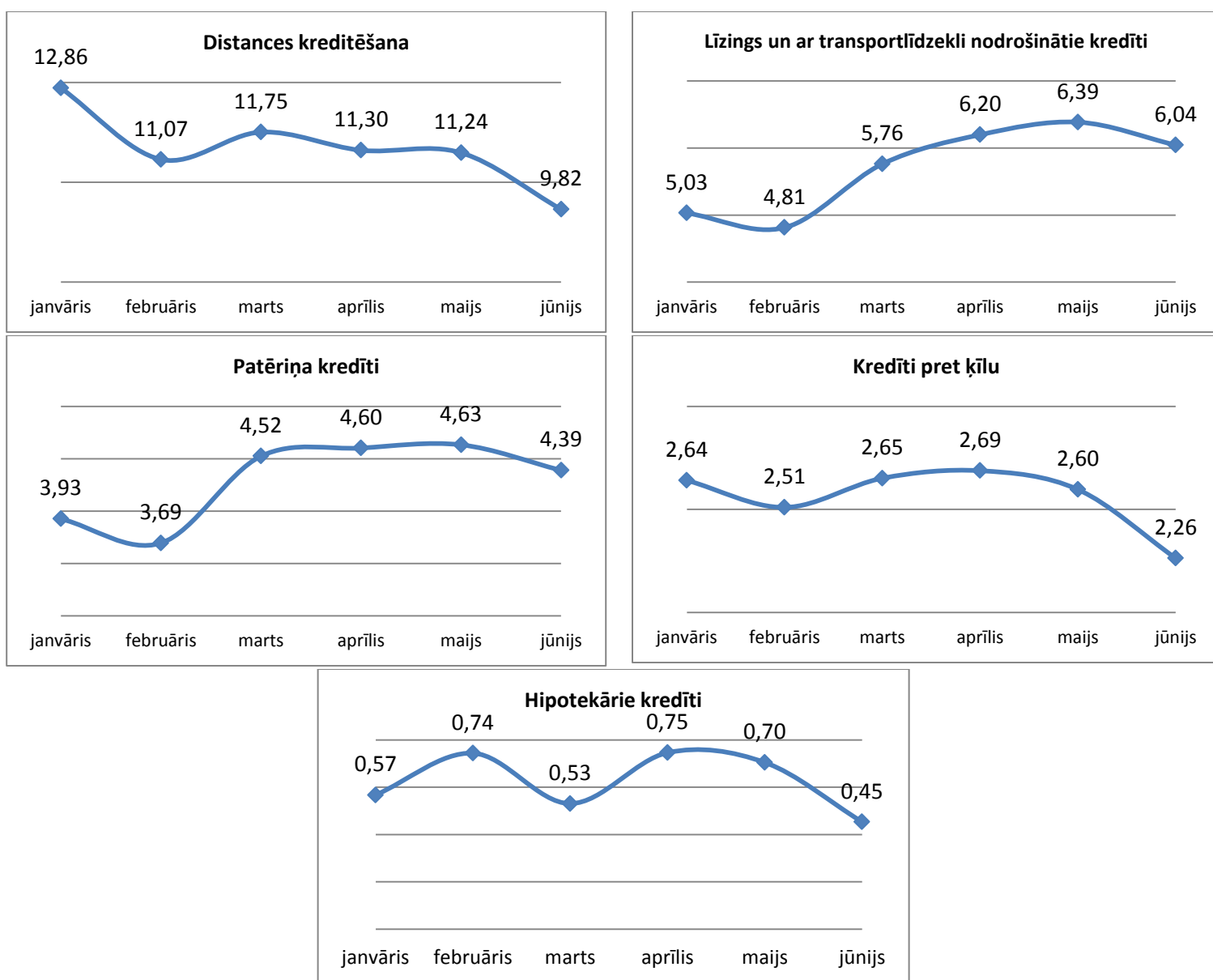
2.att. Nebanku sektorā patērētājiem 2013.gad 1.pusgadā no jauna izsniegtie kredītu apjoms (milj. latu)

Mēnesī izsniegto distances kredītu apjoms visa pusgada ietvaros ir pakāpeniski samazinājies, samazinoties no 12,86 milj. latu janvārī līdz 9,82 milj. latu jūnijā (sk. 3. att.), kas varētu būt skaidrojums ar nozares problēmu publisku aktualizēšanu gada sākumā un pakalpojumu sniedzēju mārketinga aktivitāšu samazināšanu.

Tāpat samazinājies ir kredītu pret kustamas lietas ķīlu izsniegšanas apjoms – pēc neliela kāpuma martā un aprīlī nedaudz samazinoties maijā, bet jūnijā turpinot samazināties un sasniedzot pusgadā zemāko mēnesī izsniegto kredītu apjomu.

Līzings un ar transportlīdzekli nodrošināto kredītu un patēriņa kredītu izsniegšanas apjomi nedaudz, bet pakāpeniski ir palielinājušies, ko ietekmēja gan sezonālie faktori (vasaras tuvošanās), gan vispārēja ekonomiskās situācijas uzlabošanās valstī, kā rezultātā patērētāji varētu būt pieņēmuši lēmumu par transportlīdzekļu un dažāda veida preču un pakalpojumu iegādi, izmantojot kreditēšanas pakalpojumu sniegtās iespējas.

Savukārt no jauna izsniegto hipotekāro kredītu izsniegšanas apmēros ir vērojamas svārstības, kopējam izsniegto kredītu apmēram saglabājoties nelielam.

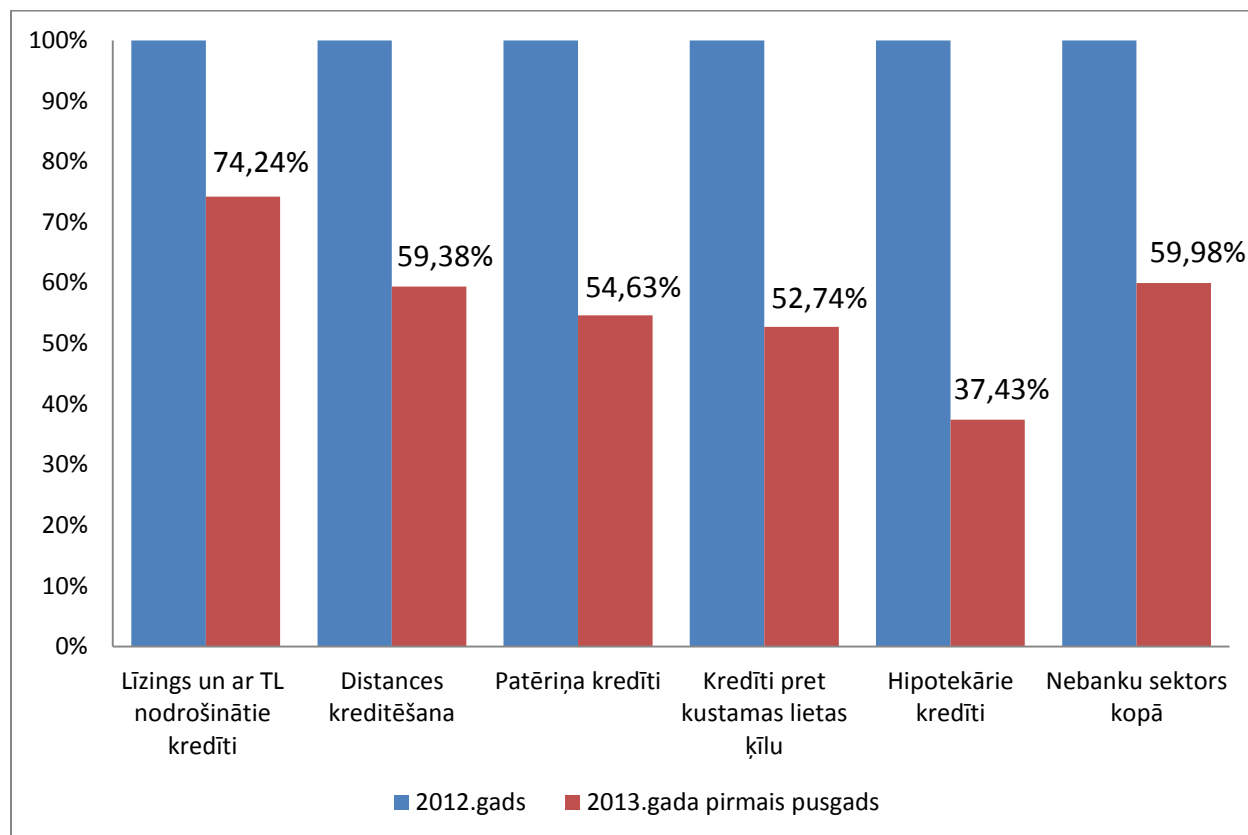

3.att. Nebanku sektorā patērētājiem no jauna izsniegto kredītu apjoms dalījuma pa mēnešiem (milj. latu)

Tā kā normatīvais regulējums, kas noteica prasības informācijai, kuru nebanku patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem ir jāsniedz uzraudzības iestādei (PTAC), ar augstāk minēto informāciju tika papildināts tikai šī gada jūlijā, PTAC nav pieejami vēsturiskie dati, kurus varētu izmantot 2013.gada 1.pusgadā izsniegto kredītu apjoma dinamikas salīdzināšanai ar attiecīgo periodu iepriekšējos gados. Taču, salīdzinot 2013.gada 1.pusgadā izsniegto kredītu apjomu ar visa 2012.gada rādītājiem, secināms, ka kopējais nebanku sektorā patērētājiem izsniegtais kredītu apjoms sastāda 59,98% no visa 2012.gadā izsniegto kredītu apjoma (sk. 4. att.).

Līzings un ar transportlīdzekli nodrošināto kredītu 2013.gada 1.pusgadā izsniegtais apjoms sastāda 74,24% no 2012.gada apjoma. Arī distances kreditēšana 2013.gada 1.pusgadā ir ievērojami pārsniegusi 50% robežu no kopējā 2012.gada rādītāja, sasniedzot 59,38% no 2012.gada apjoma. Patēriņa kreditēšanas un kredītu pret kustamas lietas ķīlu apjomi tikai nedaudz ir pārsnieguši 50% robežu, sasniedzot attiecīgi 54,63% un 52,74% no 2012.gada izsniegto kredītu apjoma. Savukārt 2013.gada 1.pusgadā hipotekārajos kredītos izsniegtais apjoms ir ievērojami zem 50% atzīmes no 2012.gada apjoma, sasniedzot tikai 37,43%.

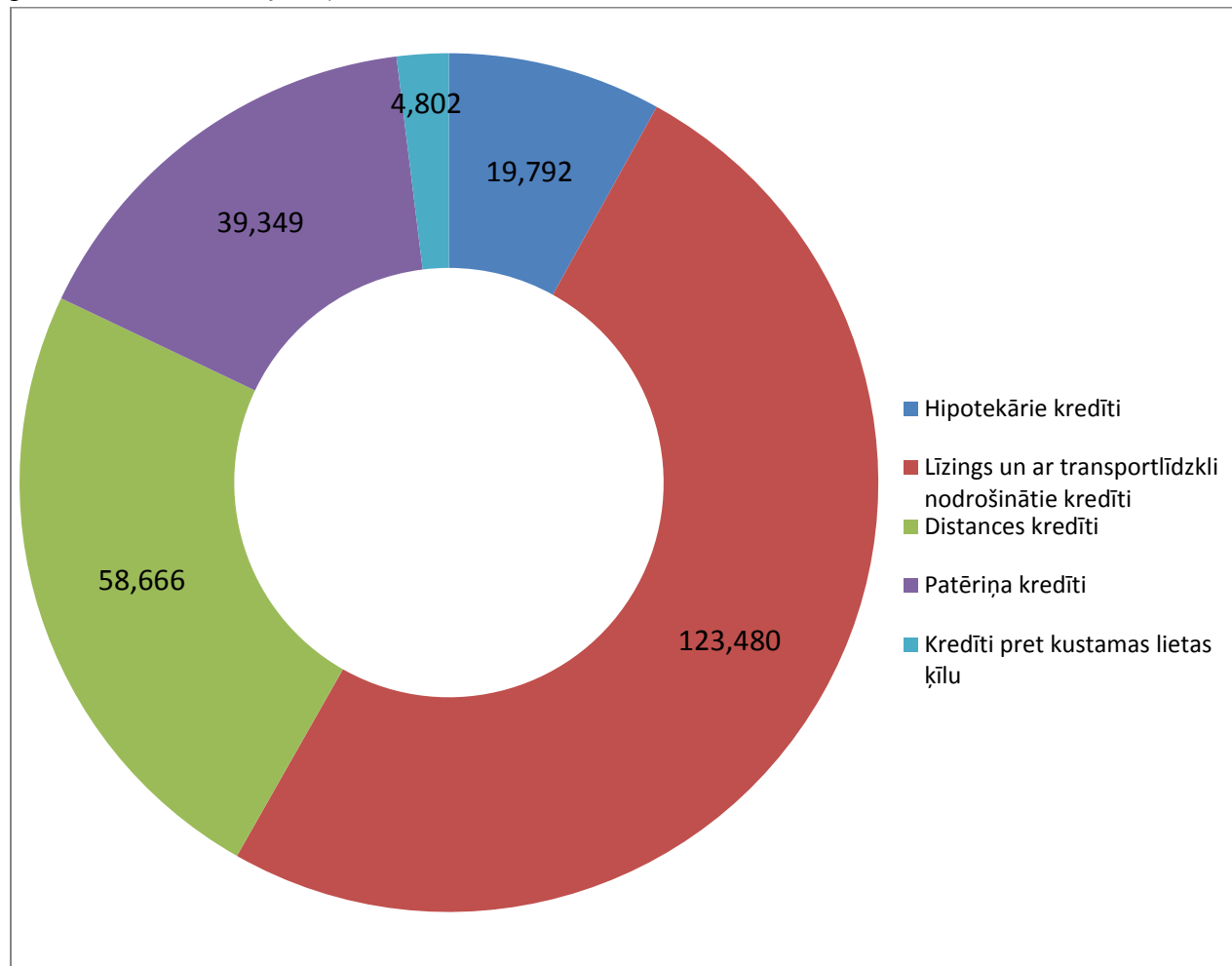
Viss nebanku patērētāju kreditēšanas tirgū 2013.gadā izsniegto kredītu apjoms būs atkarīgs no tā, vai 2.pusgadā turpināsies samazinājums distances kreditēšanā un cik noturīgs būs pieaugums līzings un ar transportlīdzekli nodrošināto kredītu izsniegšanas apjomos salīdzinājumā ar attiecīgo periodu pērn. Vienlaikus, ņemot vērā 1.pusgada rādītājus, PTAC prognozē, ka izsniegto kredītu apmērs būs vienādā līmenī vai pat pārsniegs pagājušā gada rādītāju, izņemot hipotekāro kreditēšanu, kur 1.pusgada rādītājs liecina par kreditēšanas apjomu samazināšanos.

4. att. 2013.gada 1.pusgadā izsniegto kredītu apjoms (%) no 2012.gada apjoma

Kredītportfelis

Nebanku sektora kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju patērētājiem izsniegto kredītu kredītportfelis uz 2013.gada 30.jūniju bija 246,089 milj. latu, t.sk., 123,480 milj. latu – līzings un ar transportlīdzekļa nodrošinājumu saistītie kredīti, 58,666 milj. latu – distances kredīti, 39,349 milj. latu – patēriņa kredīti, 19,792 milj. latu – hipotekārie kredīti un 4,802 milj. latu – kredīti pret kustamas lietas ķīlu (sk. 5. att.).

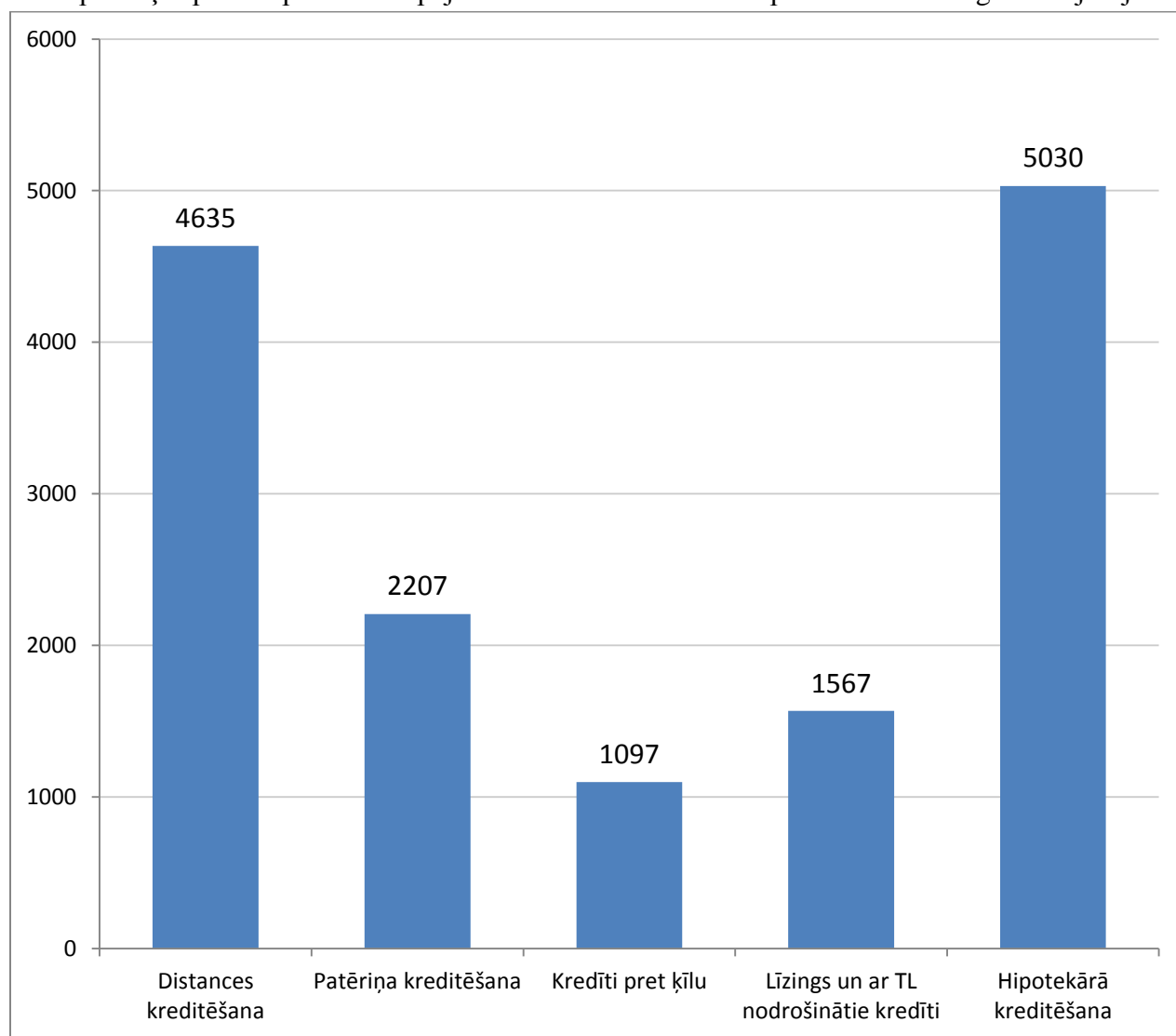
5.att. Nebanku sektorā patērētājiem izsniegto kredītu kredītportfelis dalījumā pēc kredīta veida (milj. latu)¹

¹ PTAC nav pieejami kredītportfeļa vēsturiskie dati.

Konkurence un tirgus koncentrācija nebanku patērētāju kreditēšanas tirgū

Konkurences līmenis tiek aprēķināts izmantojot *Herfindhal-Hirschman indeksu*² (turpmāk – HHI). Šo indeksu aprēķina, nosakot tirgū esošo kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju procentuālo tirgus daļu kvadrātu summu. Lielāks HHI indekss liecina par augstāku nozares koncentrācijas līmeni un par zemu konkurenci nozarē. Teorijā tiek uzskatīts, ka gadījumā, ja HHI nepārsniedz 1000, tirgus tiek vērtēts kā nekoncentrēts un ar samērā augstu konkurenci. Ja HHI ir no 1000 līdz 1800, tas ir mēreni koncentrēts tirgus, savukārt, HHI vērtībai pārsniedzot 1800, tirgus uzskatāms par augsti koncentrētu.

6. att. ir redzami HHI rādītāji, kuru aprēķinā kā kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju tirgus daļas tika izmantots nebanku kreditētāju attiecīgā kreditēšanas veida kapitālsabiedrību kredītportfeļa apmēra īpatsvars kopējā kreditēšanas veida kredītportfelī uz 2013.gada 30.jūniju.

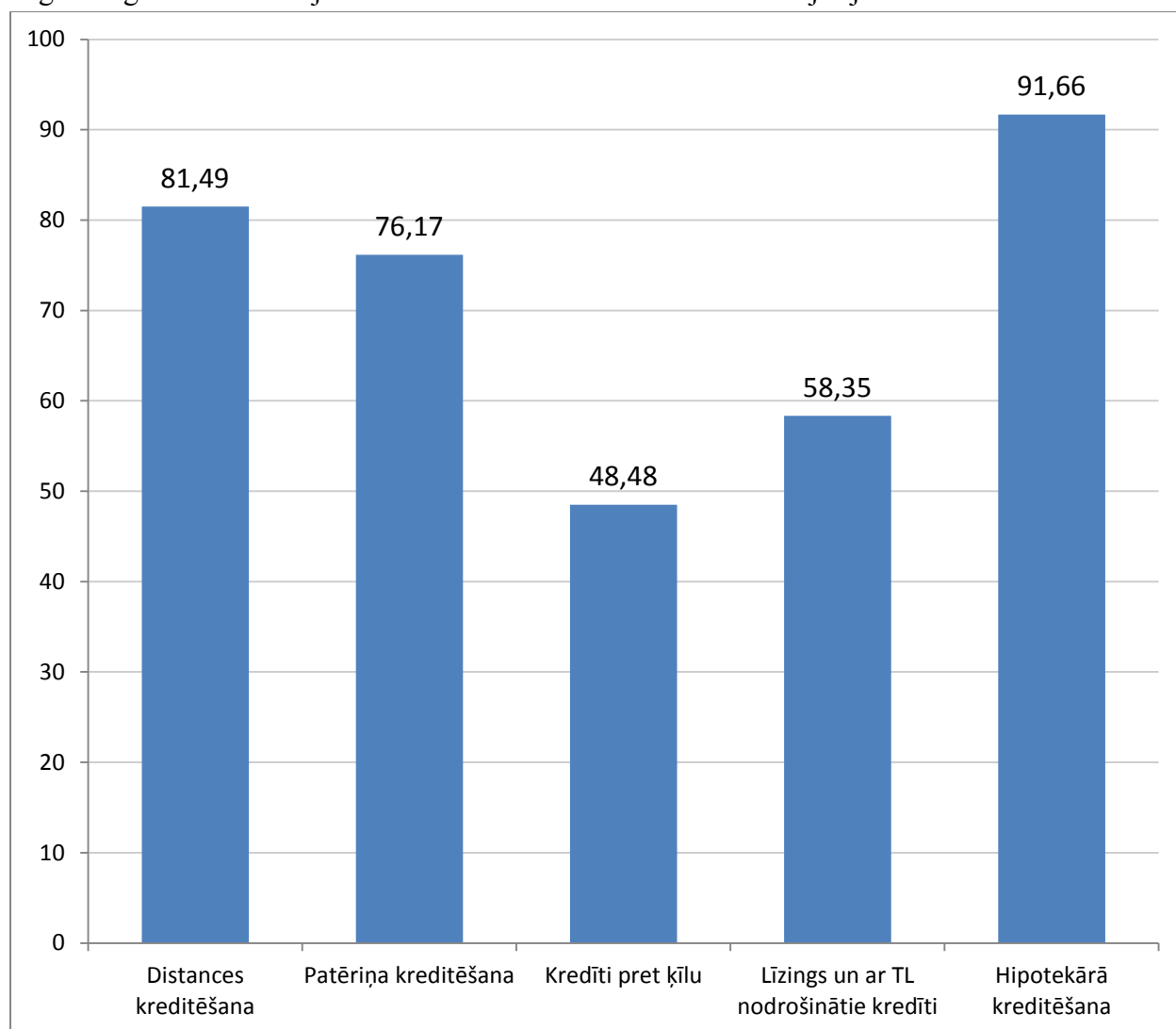
6.att. Nebanku sektora HHI rādītāji dalījumā pēc kreditēšanas veida

² $HHI = \sum_{i=1}^n s_i^2$, kur s_i – pakalpojumu sniedzēja tirgus daļa un n – pakalpojumu sniedzēju skaits.

Analizējot HHI rādītājus ir secināms, ka hipotekārajā kreditēšanā, kurā ir vismazākais pakalpojumu sniedzēju skaits (12) ir augstākā HHI vērtība (5030). Tāpat augsta HHI vērtība, neskatoties uz vislielākais tirgus dalībnieku skaitu (20) ir arī distances kreditēšanas jomā (4635) un patēriņa kredītu jomā (2207), kas liecina par augstu attiecīgā kreditēšanas veida tirgus koncentrācijas līmeni un samērā zemu konkurences līmeni šo kreditēšanas veidu pakalpojumu sniedzēju starpā.

Savukārt HHI indeksa vērtība līzings un ar transportlīdzekli nodrošināto kredītu un kredītu pret kustamas lietas ķīlu jomā ir robežās no 1097 – 1567 punktiem, kas liecina par mērenu koncentrācijas līmeni.

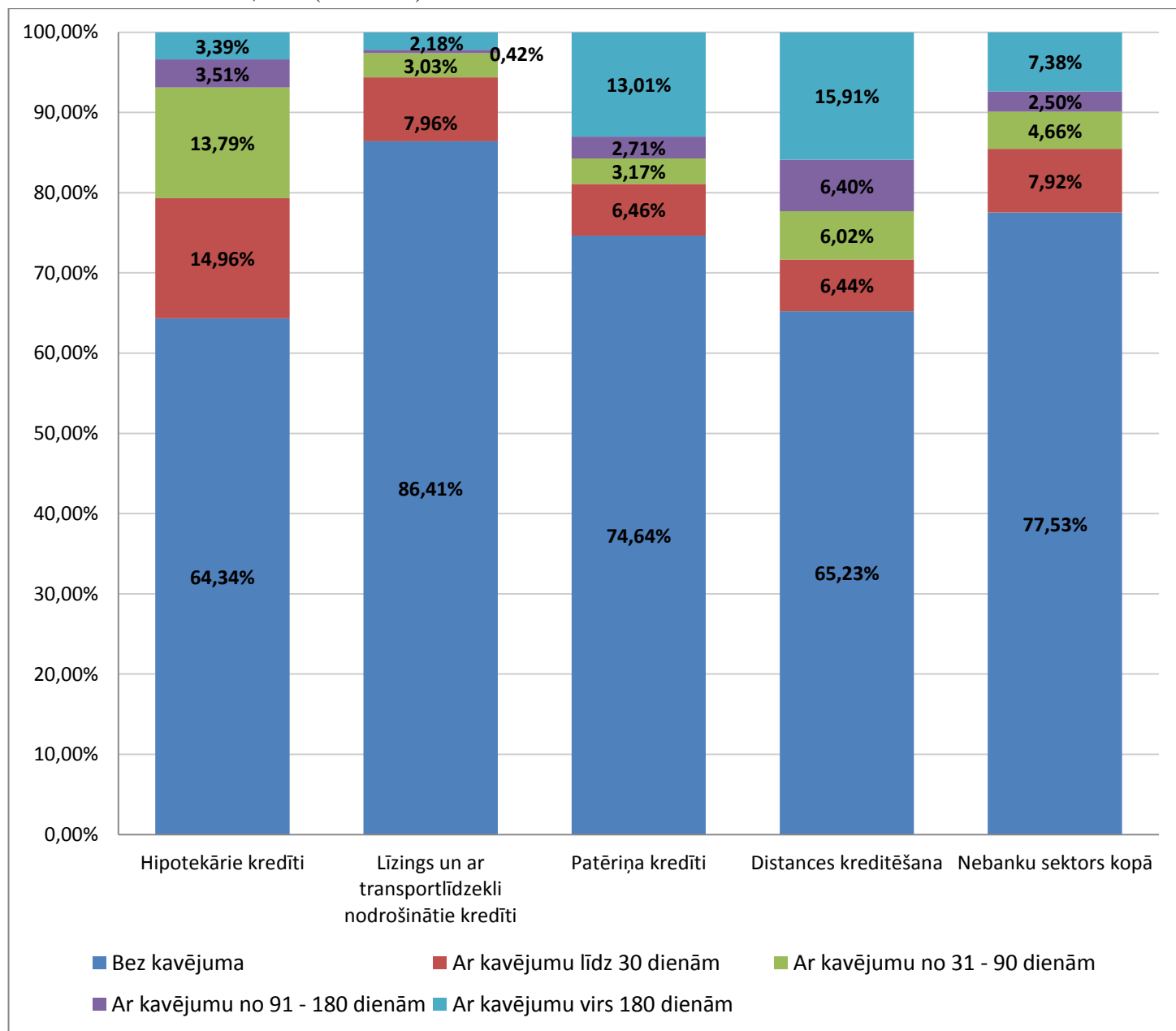
Arī nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus koncentrācijas indeksa rādītājs (CR3), kas raksturo 3 lielāko pakalpojumu sniedzēju kredītportfeļa daļu kopējā attiecīgā kreditēšanas veida kredītportfelī procentos (sk. 7. att.) visaugstākais ir starp hipotekāro kredītu (91,66%), distances kredītu (81,49%) un patēriņa kredītu (76,17%) pakalpojumu sniedzējiem, tādējādi norādot uz augstu tirgus koncentrācijas līmeni un samērā zemu konkurenci šajās jomās.

7.att. Nebanku sektora CR3 (%) rādītāji dalījumā pēc kreditēšanas veida

Kredītu kvalitāte

Uz 2013.gada 30.jūniju nebanku patērētāju kredītētāju kredītportfelī bez kavējumiem esošo kredītu īpatsvars sastādīja 77,53%, ar maksājumu kavējumu līdz 30 dienām – 7,92%, ar kavējumu no 31 līdz 90 dienām – 4,66%, no 91 dienas līdz 180 dienām – 2,50% un ilgāk nekā 180 dienas – 7,38% (sk. 8. att.).

8.att. Nebanku sektora maksājumu kavējumi kavējumu perioda (ilguma) dalījumā³

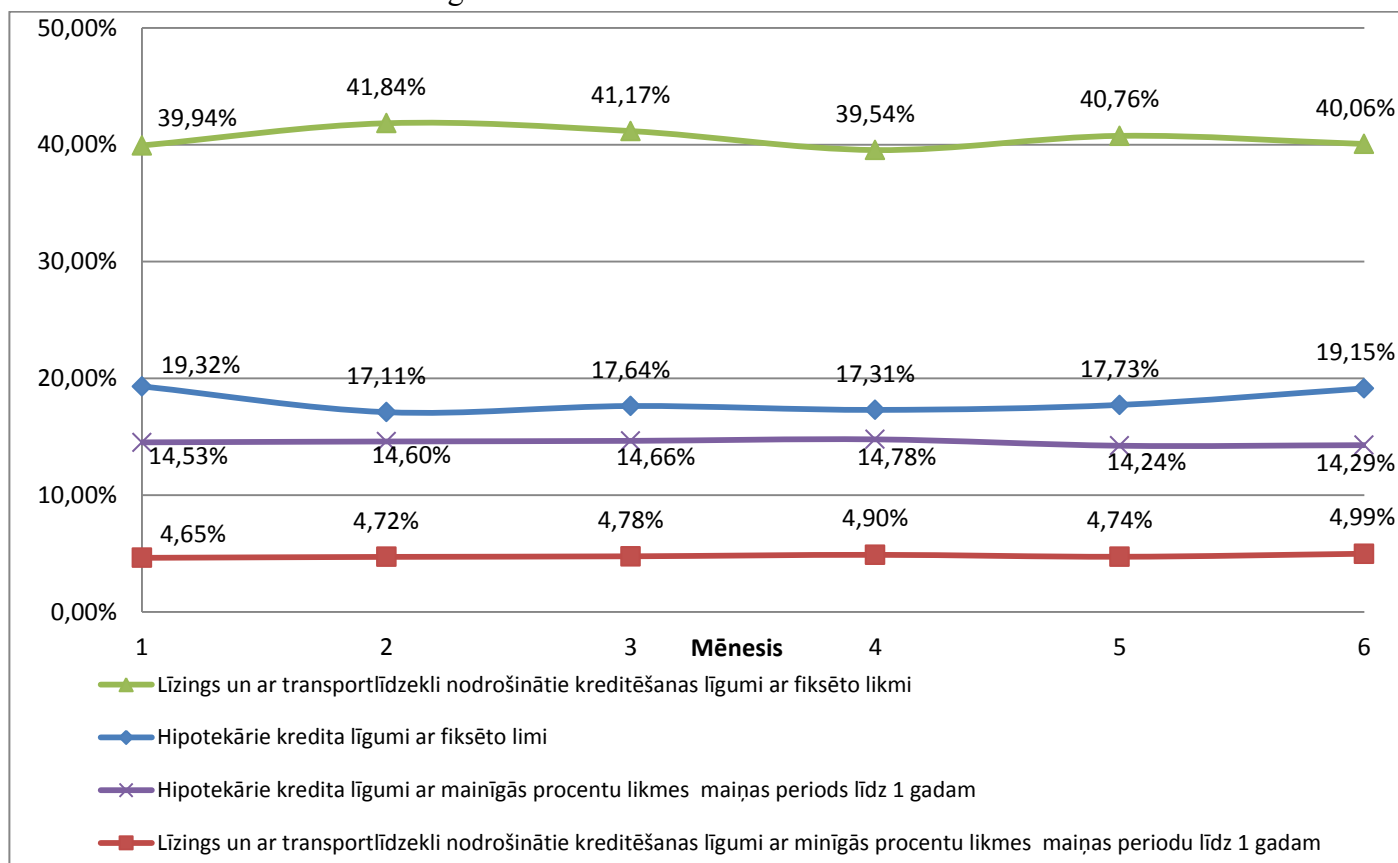
Salīdzinot nebanku kreditēšanas veidu jomas pēc to maksājumu kavējuma rādītājiem, secināms, ka vislielākais bez kavējuma esošo saistību īpatsvars ir līzinga un ar transportlīdzekli nodrošinātajiem kredītiem, kur bez kavējumiem ir attiecīgi 86,41% no kredītportfelī esošajiem

³ sadaļā netiek iekļauti kredīti pret kustamas lietas ķīlu jomas tirgus dalībnieki, jo šī pakalpojumu veida gadījumā patērētāja atbildība ir ierobežota tikai ar iekļāto lietu.

kreditētiem. Patēriņa kredītu jomā bez kavējuma ir 74,64% no kredītportfelī esošajām kredītiem. Savukārt viszemākais bez kavējuma esošo saistību īpatsvars ir hipotekāro kredītu un distances kredītu jomā, kurā tas sastāda attiecīgi tikai 64,34% un 65,23% no visām kredītportfelī esošajām saistībām, kas abās jomās ir zemāks rādītājs par 2012.gada nogalē veiktajā tirgus dalībnieku aptaujā uzrādīto⁴. Vienlaikus jānorāda, ka šajā statistikā neuzrādās tie distances kreditēšanas līgumi, kuru atmaksas termiņš bija pagarināts, proti, patērētājs nav bijis spējīgs atmaksāt saņemto kredīta summu līgumā noteiktajā termiņā, kā rezultātā, samaksājot atsevišķu komisijas maksu, bija pagarinājis aizdevuma atmaksas termiņu.

Procentu likmes

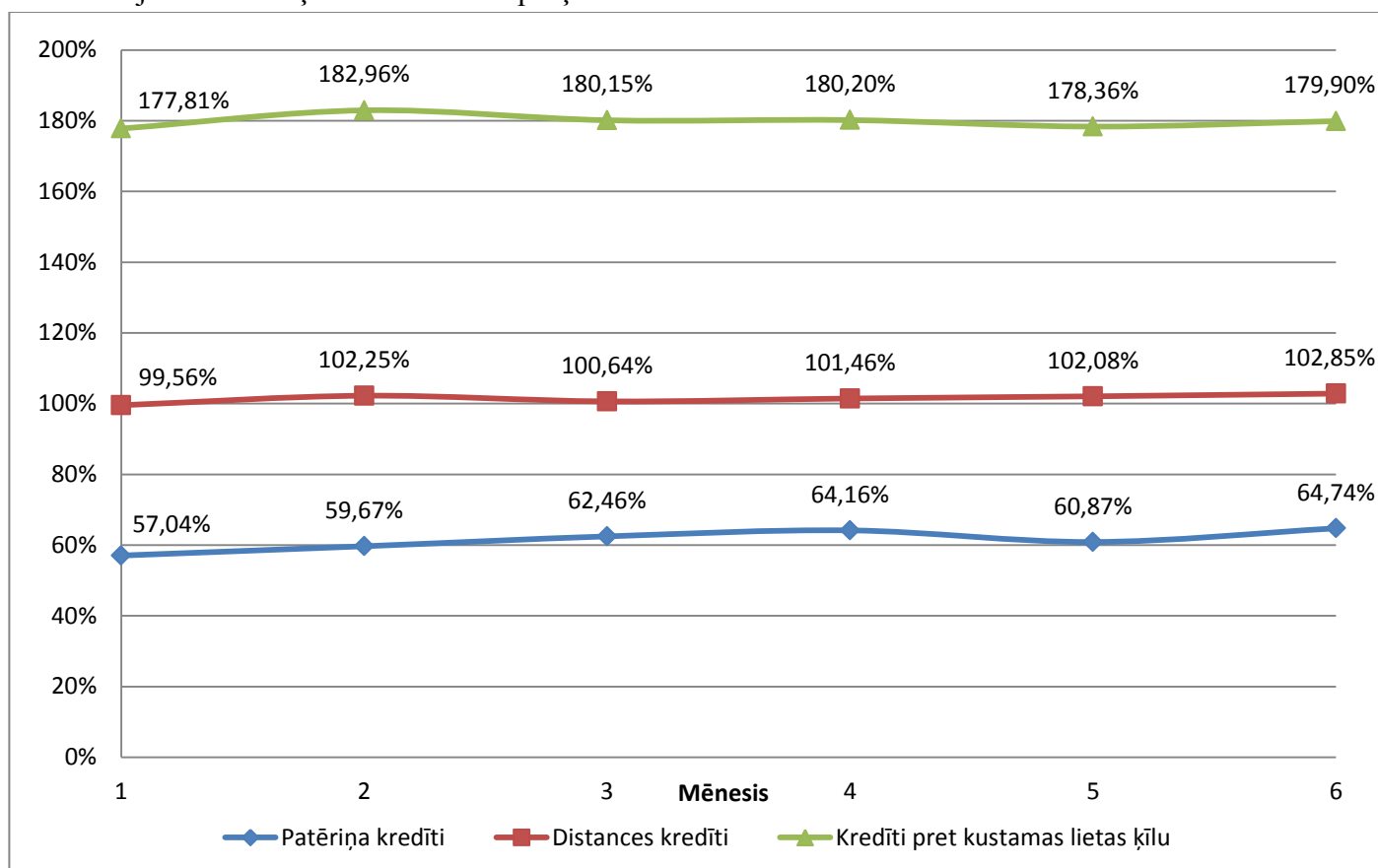
9. att. norādīta informācija par 2013.gada 1.pusgadā izsniegto hipotekāro kredītu un līzīga un ar transportlīdzekli nodrošināto kredītu vidējām svērtajām aizņēmuma likmēm gadā atkarībā no aizņēmuma likmes veida (fiksēta likme visam kreditēšanas līguma termiņam vai aizņēmuma likme ar mainīgās procentu likmes maiņas periodu līdz 1 gadam). Attēlā redzams, ka zemākās aizņēmuma likmes ir līzīga un ar transportlīdzekli nodrošinātajiem kreditēšanas līgumiem ar mainīgās procentu likmes maiņas periodu līdz 1 gadam, kurus galvenokārt izsniedz ar kredītiestādēm saistītas līzīga komercsabiedrības.

9. att. 2013.gada 1.pusgadā izsniegto hipotekāro, līzīga un ar transportlīdzekli nodrošināto kreditēšanas līgumu vidējās svērtās aizņēmuma likmes gadā (%)

⁴ 2012.gada 4.ceturksnī veiktās nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus dalībnieku aptaujas rezultāti ir pieejami PTAC mājaslapā (http://www.ptac.gov.lv/page/212&news_id=330).

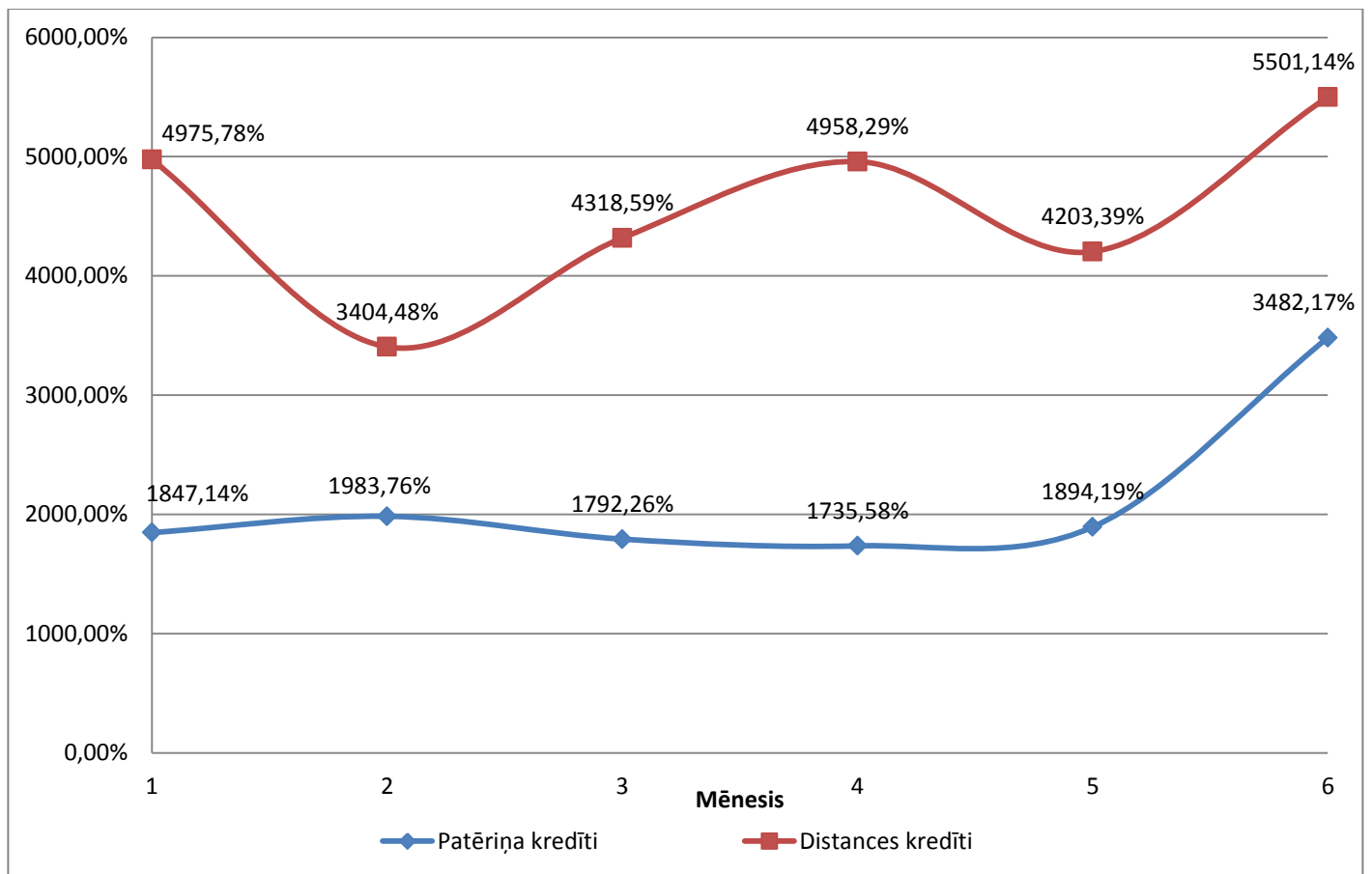
Savukārt 10.attēlā ir norādītas 2013.gada 1.pusgadā izsniegto patēriņa kredītu, distances kredītu un kredītu pret kustamas lietas ķīlu vidējās svērtās aizņēmuma likmes gadā. Saskaņā ar apkopoto informāciju salīdzinoši zemākās likmes ir nebanku patērētāju kreditēšanas sektorā izsniegtajiem patēriņa kredītiem, bet augstākās kredītiem pret kustamas lietas ķīlu. Attiecībā uz distances kredītiem norādāms, ka daļa pakalpojumu sniedzēju, lai piesaistītu patērētājus, pirmos kredītus izsniedz ar daļēji vai pilnībā samazinātām aizņēmuma likmēm, kas tādejādi ievērojami samazina arī vidējās svērtās aizņēmuma likmes apmēru. Vienlaikus prognozējams, ka neņemot vērā šādu distances kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju praksi, distances kredītu vidējās svērtās aizņēmuma likmes apmērs būtu daudz lielāks, sasniedzot vai pat pārsniedzot kredītu pret kustamas lietas ķīlu vidējās svērtās aizņēmuma likmes apmēru. Ņemot vērā šādu distances kreditēšanas jomā pastāvošo praksi, ar turpmākiem tirgus apsekojumiem ir plānots precizēt pakalpojumu sniedzēju sniedzamo informāciju tā, lai dati par kreditēšanas līgumiem ar pilnībā samazinātajām aizņēmumu likmēm tiktu apkopoti atsevišķi un neietekmētu tirgū esošās kopējās vidēji svērtās aizņēmuma likmes aprēķināšanu.

10. att. 2013.gada 1.pusgadā izsniegto patēriņa kredītu, distances kredītu un kredītu pret kustamas lietas ķīlu vidējās svērtās aizņēmuma likmes gadā

11. att. savukārt apkopota informācija par 2013.gada 1.pusgadā izsniegto patēriņa kredītu un distances kredītu vidējo svērto gada procentu likmi (GPL), kas ir kredīta visas kopējās izmaksas patērētājam, kuras izteiktas gada procentos no patērētājam piešķirtās kredīta kopējās

summas un tiek aprēķināta saskaņā ar speciālu formulu⁵. Straujo patēriņa kredītu vidēji svērtās gada procentu likmes pieaugumu jūnijā noteica izsniegtā kredītu apjoma un gada procentu likmes pieaugums to patēriņa kredītu pakalpojumu sniedzēju vidū, kuri izsniedz patēriņa kredītus ar salīdzinoši īsu atmaksas termiņu. Savukārt distances kredītu vidēji svērtās gada procentu likmes svārstības ir lielākas, jo šajā kredīta veidā piedāvātie atmaksas termiņi arī ir ļoti svārstīgi, kas tādejādi ietekmē GPL apmēru. Vienlaikus gan jānorāda, ka arī šajā gadījumā vidēji svērtās gada procentu likmes apmēru ir ietekmējusi distances kredītu pakalpojumu sniedzēju īstenotā prakse pirmos kredītus izsniegt ar daļēji vai pilnībā samazinātām aizņēmuma likmēm, kas tādejādi ir samazinājis arī kopējo distances kredītu vidēji svērto gada procentu likmi. Līdz ar to standarta distances kredītu darījumu, kuri tiek izsniegti bez samazinātajām aizņēmuma likmēm, vidēji svērtās gada procentu likmes ir vēl augstākas par 10. att. norādītajām.

11. att. 2013.gada 1.pusgadā izsniegto patēriņa kredītu un distances kredītu vidējās svērtās gada procentu likmes (GPL)

⁵ GPL aprēķināšanas metodi nosaka [2010.gada 28.decembra Ministru kabineta noteikumi Nr.1219 "Noteikumi par patērētāju kredītešanu"](#).